

Asia: VN/22132/2020

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko

Tulevaisuuden tasa-arvokysymykset

- 1. Tavoitteiden asettamiseksi on selonteossa tarkoitus käsitellä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia sekä niiden ennakoitavissa olevia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Millaisia tulevaisuutta ennakoivia tasa-arvokysymyksiä tai ongelmia mielestänne pitäisi selonteossa painottaa? Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa ja perustelkaa enintään viisi selkeää kysymystä. Mikäli mahdollista, sijoittakaa ne teemaotsikoiden alle sopivaksi katsomaanne kohtaan. Teema-alueet on esitelty edellä.**

a)

Kuinka seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien vanhusten, vammaisten ja muiden laitoksissa asuvien/asioivien oikeus identiteettiinsä ja syrjinnältä vapaaseen kohteluun toteutuu?

Yhteiskunnallinen ilmapiiri seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ympärillä on alkanut lauhtua, mikä tekee helpommaksi elää avoimesti omana itsenään.

Tällä hetkellä laitoksissa voidaan kieltäytyä huomioimasta ihmisen sukupuoli-identiteettiä, jos sukupuolta ei juridisesti ole vahvistettu. Tämä muodostuu merkittäväksi ongelmaksi esimerkiksi niiden ihmisten kohdalla, joilla ei ole mahdollisuutta ostaa omia vaatteitaan tai muuten pukeutua itse. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat laitoksissa asuvat alaikäiset nuoret, joilla ei tällä hetkellä ole pääsyä sukupuolen juridiseen vahvistamiseen. Ongelma koskee myös vanhuksia, joista moni ei esimerkiksi työuransa aikana ole voinut elää identiteettinsä mukaisesti, mutta saattaa kokea sen mahdolliseksi myöhemmin elinvuosinaan. Oikeus siihen täytyy taata esimerkiksi hoivalaitoksissa.

b)

Millainen on sateenkaarinuorten tilanne verrattuna cisheteronuoriin, eli tulevatko sateenkaarinuoret kohdatuksi identiteettiä kunnioittaen ilman syrjintää tai sen uhkaa koululaitoksissa, harrastuksissa ja kotona? Kouluterveyskyselyn mukaan joka neljäs sateenkaarinuori kokee kotonaan fyysistä väkivaltaa ja lähes puolet henkistä väkivaltaa, joten on syytä pohtia, kuinka sateenkaarinuorten kokemat haasteet ja ongelmat tunnistetaan kouluympäristössä.

Miten kouluissa toteutuu eri seksuaalisuudet ja sukupuoli huomioiva, laadukas seksuaalikasvatus? Tällä hetkellä sateenkaarinuoret eivät saa kaikissa kouluissa itseään koskevaa seksuaalikasvatusta ja voivat joutua myös siltä osin riskiryhmään verrattuna cisheteronuoriin.

Tässä erityistä huomiota tulisi kohdistaa opettajien koulutukseen, eli mahdollisuuksiin sekä eritoten velvollisuuteen päivittää osaamistaan.

c)

Kuinka sateenkaariväestön yhdenvertaisuus toteutuu työelämässä. Tässä on tärkeää selvittää, kuinka yrityksissä ja toimijoiden sisällä osataan tunnistaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kohtaamat haasteet? Tutkimusten mukaan ihmiset, jotka eivät itse kuulu sateenkaariväestöön, merkittävästi aliarvioivat haasteet, joita sateenkaariväestö arjessaan kohtaa.

d)

Miten terveydenhuollon automatisoinnissa otetaan huomioon sukupuolen moninaisuus? Esimerkkinä omaolo-palvelu, jonne hoidon tarvetta harkitsevat ihmiset ohjataan, tunnistaa vain kaksi sukupuolta. Tällaisessa jaottelussa jäävät piiloon erilaiset kehot, joissa voi esimerkiksi sukupuolenkorjauksen jäljiltä olla eri elimiä tai rakenteita, kuin mitä palvelu osaa ottaa huomioon. Tällainen virhe voi olla jopa hengenvaarallinen ja siten asettaa sukupuolivähemmistöt merkittävästi huonompaan asemaan.

Tasa-arvopoliittiset tavoitteet

2. Marinin hallituksen tavoitteena on parantaa kunnianhimoisesti tasa-arvoa yhteiskunnassa ja nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen kansalliset pitkän ajan tasa-arvopoliittiset tavoitteet, jotka toteutuessaan veisivät Suomea tasa-arvoisemmaksi yhteiskunnaksi? Huomioikaa, että kysymys on tavoitteista, ei välineistä tai toimenpiteistä. Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa enintään viisi konkreettista, selkeää ja seurattavissa olevaa tavoitetta.

Kolmas juridinen sukupuolimerkintä, joka perustuu identiteettiin, ei diagnoosiin.

- Itsemääräämisoikeuteen perustuva, nopea ja avoin sukupuolen juridisen vahvistamisen prosessi
- Sukupuolen juridinen vahvistaminen mahdolliseksi alle 18-vuotiaille
- Ihmisoikeus- ja tasa-arvokoulutus oppilaitoksiin
- Valeutisoinnin kriminalisointi. Valeutisoinnilla tarkoitetaan tässä valheellisen ja harhaanjohtavan, faktaksi väitetyn näkemyksen levittäminen tarkoituksellisesti.

3. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskien Euroopan unionia ja kansainvälistä toimintaympäristöä? Täsmentäkää ja perustelkaa, mikäli mahdollista.

- Koko EU:n kattava yhdenmukainen käytäntö sukupuolen juridiseksi vahvistamiseksi.

Tällä hetkellä käytännöt vaihtelevat voimakkaasti maiden välillä, eikä juridinen vahvistaminen ole mahdollista kaikissa EU-maissa, mikä asettaa EU-maiden kansalaiset eriarvoiseen asemaan. Yksilö voi myös päätyä tilanteeseen, jossa hänen sukupuolensa on vahvistettu toisessa maassa, mutta toisessa järjestelmä yhä tunnistaa hänet vanhalla sukupuolimerkinnällä, ja näin ollen ihmisellä on EU:n sisällä kaksi eri henkilöllisyyttä.

- Seksuaali- ja lisääntymisterveyden takaaminen kaikille, eli esimerkiksi ehkäisytuotteiden saavutettavuus ja oikeus aborttiin.

Sukupuolten oikeudellinen asema

4. Lainsäädäntö on yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvopoliittikan väline. Miten lainsäädäntöä tai yksilön oikeussuojaa pitäisi mielestänne kehittää sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi? Huomatkaa, että kysymys ei koske ainoastaan tasa-arvolakia.

- Rikoksen uhreille ja todistajille on mahdollistettava matalan kynnyksen järjestelyt yksityisyyden suojaamiseksi oikeuskäsittelyssä. Suomessa oikeuskäsittelyt keskimäärin kohdistuvat tilanteeseen, jossa rikoksen tekijä ja uhri tuntevat toisensa, jolloin uhrin tai todistajan henkilöllisyys on tekijän tiedossa. Haavoittuvassa asemassa oleviin ihmisryhmiin kuuluvat yksilöt ovat erityisen turvattomassa asemassa yhteiskunnassa ja heihin kohdistuu viharikosten uhka. Näissä tilanteissa uhri ja tekijä eivät välttämättä tunne toisiaan. Uhri tai todistaja voi joutua päätymään ratkaisuun olla ilmoittamatta rikoksesta viranomaisille suojatakseen henkilöllisyyttään. Uhrin ja todistajan tulisi turvata yksityisyys ja suoja kustotoimenpiteiltä tällaisissa tilanteissa ja prosessin tulisi olla heille yksinkertainen ja saavutettava.
- Uhrin sukupuoli ja seksuaalinen suuntautuminen lisättävä tuomion koventamisperusteeksi.
- On syytä lisätä virkavallan kouluttamista haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja ihmisryhmien kohtaamiseen sekä näiden yhteisöjen haasteiden ymmärtämiseen.
- Erityisesti vanhemmuuteen liittyvässä lainsäädännössä ja käytännöissä tulisi huomioida sukupuolen moninaisuus ja erityisesti juridiseen sukupuolimerkintään liittyvät muutokset.

5. Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan syrjinnän kohteeksi joutumista sukupuolen ja jonkin muun ominaisuuden perusteella. Se voi olla myös rakenteellista. Mitkä moniperusteisen syrjinnän kysymykset mielestänne pitäisi ehdottomasti käsitellä selonteossa?

- Miten mielenterveysdiagnoosin saaneiden ja neuroepätyypillisten potilaiden itsemääräämis- ja muut oikeudet toteutuvat? Vaikuttavatko kyseiset diagnoosit ja niihin liittyvät mahdolliset toimintakyvyn haasteet esteellisesti esimerkiksi sukupuolenkorjausprosessiin, sosiaaliturvaan tai siihen miten heidät kohdataan virkavallan osalta.

- Miten koulutustausta, taloudelliset resurssit, kehon koko ym vaikuttavat terveydenhuollon palveluiden saantiin ja syrjäytäkokemuksiin niissä?

- Toteutuuko kaikkien yhteläinen oikeus opiskeluun myös oppilaitosten rakenteessa? Tällä tarkoitetaan sitä, että pystyykö kaikissa oppilaitoksissa liikkumaan, opiskelemaan ja ylläpitämään omaa hygieniaa, jos on esimerkiksi käytössä apuvälineitä, tai jos sukupuolen moninaisuuteen liittyvistä syistä tarvitsee sukupuolineutraaleja tiloja hygieniasta huolehtimiseen.

Muut huomiot

6. Muuta mahdollisesti huomioitavaa selonteon valmistelussa?

-

Kivistö Kasper
Trasek ry